

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ถือเป็นผลร้ายมากกว่าผลดี เพราะการฟ้องคดีต่อศาลอาจทำให้เด็กมีมลทินติดตัว โดยเฉพาะในกรณีของเด็กและเยาวชนได้กระทำความผิดและเป็นคดีความผิดเล็กน้อย ซึ่งควรได้รับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพื่อให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดนั้นได้รับการบำบัดฟื้นฟู มากกว่าการนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล ซึ่งเป็นผลให้ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้ทวีความรุนแรงและมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นและมีปัญหาความแออัดขัดเยียดของเด็กและเยาวชนในสถานแรกรับสถานพินิจและศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนตลอดจนเด็กและเยาวชนไม่ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูอย่างมีประสิทธิภาพตามกระบวนการฟื้นฟูเยียวยาที่รัฐจัดให้เท่าที่ควรคือไม่มีการแยกผู้กระทำความผิดคดีความผิดในคดีเล็กน้อยกับผู้กระทำผิดคดีเป็นนิสัยออกจากกันทำให้มีความเสี่ยงต่อการถ่ายทอดพฤติกรรมที่เป็นการกระทำความผิดจากกันและทำให้เด็กและเยาวชนกลับมากระทำความผิดซ้ำ จึงจำเป็นต้องหามาตรการทางเลือกอื่นมาเสริมแทนการลงโทษไปพร้อมกับการฟื้นฟูแก้ไขเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิดโดยควรพิจารณาเรื่องการคุมขังหรือการนำตัวไปไว้ในสถานฝึกอบรมเป็นวิธีสุดท้าย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นจากหน่วยงานภาครัฐ เพื่อเป็นการยกระดับกระบวนการยุติธรรมในแต่ละประเทศให้เกิดการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้กระทำความผิดที่มีอายุไม่ถึง 18 ปี โดยเฉพาะเพื่อต้องการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดโดยให้เหตุผลว่าการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนนั้นเกิดจากความอ่อนประสบการณ์ ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์และมีได้เกิดจากเจตนากระทำความผิดของเด็กหรือ

เยาวชนนั่นเองโดยตรง หรือ อาจจะเกิดจากการเลียนแบบซึ่ง เด็กในฐานะที่เป็นสิ่งที่มีคุณค่าต้องได้รับการปกป้อง คุ้มครอง สั่งสอนและส่งเสริมการพัฒนาด้านสติปัญญาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ การเรียนรู้ สังคมและวัฒนธรรมจากรัฐนอกจากนั้นยังต้องได้รับการช่วยเหลือเพื่อตอบสนองในความต้องการที่จำเป็นขั้นพื้นฐานในทุกๆด้านดังนั้นเด็กหรือเยาวชนเมื่อกระทำความผิดจึงควรได้รับการแก้ไขฟื้นฟูตั้งแต่ในวัยเด็กซึ่งในทางอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาไม่ถือว่า

การกระทำความผิดอันเกิดจากเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดไปนั้นเป็นอาชญากรรมจึงถือว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดไม่เป็นอาชญากรโดยสันดาน

การหันเหคดีหรือการเบี่ยงเบนเด็กและเยาวชนออกจากการกระบวนยุติธรรมทางอาญาเป็นวิธีการซึ่งใช้กันในระบบกฎหมายสากลโดยใช้มาตรการทางสังคมมาสนับสนุนการแก้ไขปัญหาซึ่งอาจเป็นไปได้ในรูปแบบทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ วิธีการปฏิบัติในแนวทางนี้จะช่วยลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการใช้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กหรือเยาวชนนั้นในกรณีที่เกิดจากการประทับตราบาปหรือการตีตราแก่ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดหรือให้ลงโทษในหลายกรณีการไม่ใช้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนจะเป็นการที่ดีที่สุด ดังนั้นการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากการกระบวนยุติธรรมทางอาญาตั้งแต่เริ่มต้นโดยไม่ใช้มาตรการบังคับอื่นๆ เป็นการปฏิบัติที่ทุกฝ่ายต้องการและพึงปรารถนา โดยเฉพาะกรณีความผิดที่ไม่ร้ายแรงซึ่งครอบครัวโรงเรียนและองค์กรทางสังคมในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการได้ทำการแก้ไขปัญหานั้นแทนแล้วหรืออยู่ในฐานะที่เหมาะสมและสามารถดำเนินการได้ผลดีกว่า

อย่างไรก็ตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาซึ่งถือได้ว่าเป็นมาตรการเสริมและบัญญัติขึ้นใหม่โดยอาศัยแนวความคิดในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาเป็นกรอบในการกำหนด มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งจะช่วยลดปริมาณคดีที่จะนำมาฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวโดยใช้วิธีการคัดกรองคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี และพิจารณาจากเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นจะต้องไม่เคยต้องคำพิพากษาให้รับโทษจำคุกมาก่อนเว้นแต่เป็นกรณีกระทำโดยประมาทหรือการกระทำผิดที่เป็นความผิดลหุโทษและผู้กระทำความผิดได้สำนึกว่าตนในการกระทำความผิดพร้อมที่จะทำการแก้ไขปรับปรุงตนเองเมื่อเข้าใจเงื่อนไขแล้วก็จะจัดให้มีการทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแทนการลงโทษต่อไปซึ่งในต่างประเทศมักจะมีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาอันเป็นที่ยอมรับกันในหลายๆ ประเทศ เช่น ประเทศ แคนาดา ได้กำหนดเป็นนโยบายในการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิด โดยให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนเสมอซึ่งในหลายๆ ประเทศก็มีหลักการที่คล้ายคลึงกันและมักจะกำหนดเงื่อนไขในการใช้มาตรการดังกล่าวมาใช้แทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องหรือในคดีที่มีอัตราโทษเกินกว่า 5 ปี อาทิ ประเทศนิวซีแลนด์ นอกจากนั้นการทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในประเทศดังกล่าวยังมีการกำหนดให้ตัวแทนชุมชนของผู้กระทำความผิดเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนด้วยทุกคดี ถือได้ว่าเป็นการแก้ไขปัญหามาให้แก่ผู้กระทำความผิดโดยคำนึงถึงตัวผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริงเป็นสำคัญเพราะมองว่าการกระทำความผิดของเด็กนั้นมิได้เกิดจากตัวเด็กแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น สิ่งแวดล้อม

รอบๆตัวเด็กจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้เด็กกระทำความผิดอีกส่วนหนึ่งดังนั้นเมื่อคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาโดยเจตนาธรรมเพื่อจะใช้ในการก่อกองคดีมิให้นำคดีไปสู่ศาลโดยไม่จำเป็นเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดแต่มีจิตสำนึกในการที่จะกลับตัวเป็นคนดีสามารถจะใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้อันจะเกิดผลดีและส่งผลต่อการดำเนินคดีให้เสร็จไปโดยเร็วและเด็กก็จะไม่มีมลทินและไม่เกิดการบอบช้ำทางด้านจิตใจอันจะเป็นรอยแผลฝังลึกยากแก่การแก้ไขในอนาคต

ในส่วนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเมื่อกฎหมายมีผลบังคับแล้วผู้บังคับใช้กฎหมายประสบปัญหาการตีความตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 ในเรื่องการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมของผู้เสียหายด้วย ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการตีความว่าในคดีความผิดต่อรัฐเช่น ความผิดในคดีจราจร การพนัน หรือ คดียาเสพติดสามารถใช้มาตราพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้หรือไม่ ซึ่งมีนักกฎหมายให้แนวคิดเรื่องดังกล่าวที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 86 แล้วจะเห็นได้ชัดเจนว่าหลักเกณฑ์ที่ผู้อำนวยการสถานพินิจจะพิจารณาใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญานั้นมีเพียงการพิจารณาเกี่ยวกับอัตราโทษที่จะให้มีการใช้มาตรการพิเศษได้ต้องมีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี หากพิจารณาในทางกลับกันแล้วเห็นว่าถ้าเป็นกรณีที่มีโทษสูงกว่า 5 ปี ผู้อำนวยการสถานพินิจก็ไม่สามารถที่จะให้ความยินยอมที่จะนำเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยใช้มาตรการอื่นแทนการดำเนินคดีอาญาได้ แม้เด็กและเยาวชนได้สำนึกในการกระทำความผิดแล้วก็ตามประกอบกับเจตนาธรรมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือ เยาวชน โดยมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ซึ่งตามรัฐธรรมนูญได้ให้สิทธิแก่ผู้กำหนดแผนฟื้นฟูว่าเป็นการกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ และต้องไม่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชนจึงจะเห็นได้ว่า แนวความคิดดังกล่าวก็มีได้ต่างไปจากแนวความคิดแบบเดิมของมาตรา 63 ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ กล่าวก็นำมาใช้เป็นทางเลือกในการฟื้นฟู เยียวยาและชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นและเปิดโอกาสให้ชุมชนของผู้กระทำความผิดได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบำบัดฟื้นฟูแก้ไขและให้เด็กหรือเยาวชนได้สำนึกผิดและผู้เสียหายได้รับการแก้ไขเยียวยา

กล่าวโดยสรุป กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิให้กับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ยังขาดความชัดเจนบางส่วนในเรื่องเกี่ยวกับการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาอัน

เนื่องมาจากบุคลากรที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมยังมีความสับสนในการตีความกฎหมายโดยได้มีการนำคำจำกัดความตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งใช้โดยทั่วไปมาตีความ นอกจากนั้นยังมีความแตกต่างของโทษที่จะได้รับการพิจารณาให้อยู่ในกรอบของการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญายังคงยึดหลักการตามกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงสภาวะจิตใจและผลกระทบที่เด็กและเยาวชนจะได้รับจากการไม่ได้เข้าสู่หลักเกณฑ์การนำมาตรการพิเศษมาใช้จึงทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติที่ต่างฝ่ายต่างตีความมิได้เป็นไปในทิศทางคุ้มครองสิทธิให้แก่เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดนั้นอย่างแท้จริงดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าสมควรให้มีการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ให้เกิดความชัดเจนและยืดหยุ่นเพื่อให้สอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิให้แก่เด็กหรือเยาวชนอย่างแท้จริง ดังต่อไปนี้

5.2 ข้อเสนอแนะ

1. ปัญหาการตีความบทบัญญัติแห่งกฎหมายเรื่องผู้เสียหายในคดีความผิดอันเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนซึ่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 86 วรรคแรกตอนท้าย ควรมีการบัญญัติกฎหมายให้เกิดความชัดเจนในส่วนของประเด็นเรื่อง“ผู้เสียหาย”โดยให้มีเนื้อหาครอบคลุมถึงความผิดต่อรัฐซึ่งถือว่าเป็นคดีที่ไม่มีผู้เสียหาย

ผู้ศึกษาเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมตามมาตรา 86 วรรคแรก ตอนท้าย จากเดิมที่บัญญัติว่า “ทั้งนี้การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชน”

โดยแก้ไขเพิ่มเติมดังนี้ว่า “ทั้งนี้การจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนเว้นแต่ในความผิดที่ไม่มีผู้เสียหายหากผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นสมควรก็ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้เว้นแต่เด็กหรือเยาวชนไม่ให้ความยินยอม”

2. ปัญหาการจำกัดอัตราโทษที่สามารถนำมามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ได้ โดยบทบัญญัติมาตรา 86 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ควรนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้กับทุกประเภทคดีโดยไม่ควรกำหนดอัตราโทษขั้นสูงไว้

ผู้ศึกษาเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมตามมาตรา 86 วรรคแรก ตอนต้นจากเดิมที่ว่าในคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม

โดยแก้ไขเพิ่มเติมว่า“ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตามเว้นแต่คดีที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นสมควร”

ดังนั้นพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 86 วรรคแรก จะมีข้อความตามแนวทางที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยมีข้อความเป็นดังนี้ว่า

“ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตามเว้นแต่ในคดีที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นสมควรถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษหากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดีเมื่อคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิดแล้วหากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติและหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนอาจกำหนดให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติด้วยก็ได้ ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน บรรเทา ทดแทน หรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนและสังคมแล้วเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา ทั้งนี้การจัดทำแผนแก้ไขแผนแก้ไขฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนด้วยเว้นแต่ในความผิดที่ไม่มีผู้เสียหายหากผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นสมควรก็ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้เว้นแต่เด็กหรือเยาวชนไม่ให้ความยินยอม”